

И.В. Блауберга, И.К. Панина]. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 431 с.

1. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1995. – № 4. – С. 29 – 36.

2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О. Вишневський. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.

3. Олексин Ю. Теоретичні та методичні засади формування громадянськості у старшокласників на уроках історії / Ю. Олексин // Психологічні проблеми сільської школи. – 2005. – № 14. – С. 90-99.

4. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович - М.: "Просвещение", 1968. – 249 с.

Подано до редакції 22.02.13

УДК 371.134:811

О. Л. Березко

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглядається еволюція навчального процесу з використанням технологій, розкривається поняття змішаного типу навчання та описується запропонована модель розвитку технологічної компетентності викладачів іноземної мови в системі післядипломної освіти авіаційної галузі.

Ключові слова: викладач іноземної мови, комбіноване навчання, технологічна компетентність, авіаційна галузь.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сьогодні викладачі та студенти вже не уявляють навчання без використання Інтернету для пошуку необхідної інформації, комп'ютерів для її обробки та проєкторів для демонстрації матеріалу за допомогою презентацій та слайд шоу. Запровадження комп'ютерів та новітніх технологій у навчальний процес розпочалося в Україні наприкінці 90-х років ХХ століття. Цьому сприяв прийнятий Верховною Радою України Закон "Про Національну програму інформатизації" від 4 лютого 1998 року № 74/98 - ВР (поточна редакція від 02.12.2012, підстава 5463-17), де окреслюються перспективи розвитку інформаційно-технологічного суспільства і значна увага приділяється залученню нових інформаційних технологій до всіх сфер життєдіяльності, зокрема і до освітньої галузі.

Для успішної реалізації навчальних технологічних стандартів, а також з метою забезпечити підвищення рівня якості освіти за допомогою впровадження новітніх технологій, необхідно підготувати викладачів до використання останніх належним чином. Адже технології змінюються таким швидкими темпами, що майже напевно, що кожна людина знатиме та вмітиме користуватися всіма останніми досягненнями. У викладачів слід розвивати вміння критично обирати, впроваджувати та оцінювати навчальні технології, які найбільш відповідають поставленим освітнім цілям.

Отже, враховуючи теперішній та майбутній вплив інформаційних технологій на усі сфери життєдіяльності людини, а зокрема, на викладання та навчання, ми вважаємо за необхідне розробити модель розвитку технологічної компетентності викладачів іноземної мови авіаційної галузі, адже ця індустрія, що стрімко розвивається у зв'язку з глобалізаційними процесами, значним збільшенням пасажиро- та вантажопе-

ревезень, і вимагає підвищення рівня безпеки. Дана освітня модель сприятиме підвищенню особистої продуктивності викладачів, активізації їх професійного зростання, а також покращенню ефективності навчання.

Метою статті є аналіз науково-педагогічної літератури щодо еволюції навчання з використанням новітніх технологій, дослідження питання технологічної компетентності викладачів іноземної мови та опис моделі її неперервного розвитку в системі післядипломної освіти авіаційної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наш час загострилась проблема запровадження сучасних педагогічних технологій, вдосконалення організації робочого часу викладача та навчального часу студента і, особливо, в частині його самостійної роботи [3]. Використання таких сучасних засобів навчання як лінгафонні кабінети, комп'ютерні класи, проєктувальна, мультимедійна техніка тощо покликане допомогти скоротити час на написання граматичних конструкцій, лексичних зразків, фонетичних моделей і т. ін. на дошці під час пояснення нового матеріалу, а отже сприятиме підвищенню ефективності та продуктивності освіти.

У науковій літературі проблемам інформатизації освіти та застосуванню комп'ютерної техніки в навчальному процесі присвятили свої роботи І.Є. Булах, Б.С. Гершунський, Ю.О. Дорошенко, Т.В. Карамішева, Н.М. Лавриченко, В.В. Лапінський, І.І. Мархель, Є.С. Полат, І.В. Синельник, Н.Ф. Тализіна, В.М. Фатурова, Д.Є. Швець. Проблему формування інформаційної культури та інформаційної компетентності висвітлили у своїх працях Н.В. Апатова, Н.В. Баловсяк, Л.С. Винарик, Г.В. Вишинська, Н.І. Гендіна, А.С. Гинкул, М.І. Жалдак, О.П. Значенко, Н.І. Колкова, В.М. Монахов, В.Д. Руденко, Ю.М. Тарасова, О.М. Щедрин та ін.

Аналіз психолого-педагогічних умов формування технологічної та інших професійних компетентностей викладачів іноземної мови частково здійснено в дисертаційних дослідженнях Н. Гоцуляк, В. Калініна, Л. Коваль, Ю. Колос, Л. Тишакової, А. Шишко.

Отже, проблема розвитку технологічної компетентності є актуальною, але недостатньо вивченою, потребує теоретично-методичного обґрунтування та практичної перевірки.

Виклад основного матеріалу. На думку В.І. Гриценка та Б.М. Панышина, «технологія» в широкому значенні – це засіб засвоєння людиною матеріального світу за допомогою соціально організованої діяльності, який містить три компоненти: інформаційний (наукові принципи), матеріальний (засоби виробництва), соціальний (спеціалісти, які володіють професійними навичками), а у вузькому значенні – це конкретні технологічні прийоми [1].

Розрізняються також поняття "педагогічна технологія". В.О. Сластьонін вважає, що на відміну від "методики", "педагогічна технологія" не лише розкриває процедуру використання комплексу методів та прийомів навчання й виховання безстосовно до діяча, який її виконує, а передбачає також особистість педагога в усьому різноманітті її прояву" [5].

М.К. Кабардов вважає, що технології навчання іноземних мов умовно можна поділити на дві великі групи:

- когнітивно орієнтовані технології (модель "від мови - до мовлення", раціонально-логічний спосіб засвоєння мови, тобто перекладацько-граматичний, аналітичний, свідомо порівняльний та ін.);

- комунікативно-орієнтовані технології (модель "через мовлення - до мови", тобто створення мовленевих ситуацій, максимально наближених до реальності) [2].

Для чіткого розуміння сутності технологізованого навчання розглянемо еволюцію навчання з використанням сучасних освітніх технологій, що відбувалась у шість етапів.

Перший етап: *навчання під керівництвом викладача*. Безумовно, роль вчителя, професора чи експерта певної галузі завжди була і буде значною. Адже інструктори передають знання, досвід, натхнення, можуть відповісти на запитання, прискорити темп роботи. У цьому також є культурний ефект: люди взаємодіють, співпрацюють і вчать один в одного. Однак, недоліком даного виду роботи є обмеження в часі та кількості студентів, з якими може співпрацювати викладач. Технології покликані вирішити ці проблеми, надаючи можливість навчатися відповідно до власного темпу.

Другий етап: *навчання з використанням універсальних обчислювальних машин*. Комп'ютери та ЕОМ з'явилися в галузі освіти в 1960-х і 1970-х рр. минулого століття. Вони були не дуже цікавими та привабливими, але розширили можливості щодо надання навчальних послуг значно більшому колу людей за до-

помогою он-лайн курсів (самонавчання) та тестів.

Третім етапом розвитку технологій було *дистанційне навчання за допомогою супутникових відеотрансляцій* (1970–1980 рр.). Знаходячись в аудиторії, можна було спостерігати за викладачем по телевізору, обговорювати різноманітні теми з іншими студентами та навіть задавати запитання інструктору. Для цього аудиторії були оснащені відеокамерами так, що викладач міг бачити усіх своїх слухачів, а вони його. Метод відео-тренінгу доречний, якщо слухачі не вміють користуватися на достатньому рівні або не мають доступу до комп'ютерів. Проте, у зв'язку з тим, що збереження відео в мережі є дорогим, цей підхід швидко замінюється на більш дешеві цифрові IP-системи, такі як веб-відео і конференц-дзвінки.

Четвертий етап: *навчання з використанням CD-ROM технологій*. Компакт-диски, які дозволяли досить легко та швидко розповсюджувати високоякісні матеріали, багаті на графіки, анімації, аудіо- та відео-записи, набули значної популярності у 1980-х та 1990-х рр. Одним з найактивніших користувачів CD-ROM-технологій стала авіаційна галузь. Наприклад, авіакомпанією Boeing було розроблено тисячі годин навчального матеріалу, присвяченого підтримці та обслуговуванню повітряних суден. Однак компакт-диски з навчальними програмами також мали свої недоліки: висока вартість, труднощі з оновленням змісту, їх встановленням та використанням. Тому на сьогоднішній день електронне навчання за допомогою веб-систем домінує над навчанням з компакт-дисками більше, ніж у п'ять разів.

П'ятий етап: *електронне навчання з використанням веб-браузерів*. Відбулися важливі зміни: веб-браузери (Internet Explorer® в першу чергу) стали загальнодоступними, а сучасні комп'ютери швидкими та потужними щодо відтворення звуку, широкого діапазону кольорів і відео.

Шостий етап сьогодні, що продовжує розвиватися та вдосконалюватися: *комбінований або змішаний тип навчання* [7]. Перед освітянами відкривається широкий спектр можливостей: веб-курси, моделювання, доступ до різноманітних книг та матеріалів, відеоуроки, мережеве навчання, конференц-зв'язок, пряме відео транслювання і т. ін. Ми вважаємо, змішаний тип навчання є найефективнішим за умови високого рівня технологічної компетентності викладачів.

Правильне поєднання електронного навчання з іншими видами професійної підготовки, не таке просте як здається на перший погляд. Люди вчаться по-різному і різні методи підходять різним людям. Викладачам, як і усім іншим спеціалістам необхідно постійно навчатися, щоб бути успішними та конкурентоспроможними. Усіх цікавить, яке поєднання методів є найефективнішим та раціональним щодо фінансових та часових витрат. Більшість експертів та дослідників даного питання вважають, що найпростішим підходом є поєднання електронного матеріалу з інструкторським поясненнями та інтерактивною діяльністю [3]. Тобто

викладач робить вступ, пояснює завдання, далі студенти самостійно працюють з навчальними електронними або он-лайн програмами, а в кінці інструктор проводить дискусію, практичні вправи або оцінювання досягнутих результатів. Такий підхід використовувався неодноразово і довів свою ефективність.

Варто зазначити, щоб змішане навчання було продуктивним, а обрані методи ефективними, слід враховувати особливості заняття в класі, веб-навчання, CD-ROM курсів, відео, книг, пам'яток, конференц-дзвінків, документів і Power-Point - презентацій, щоб вони чітко відповідали потребам осіб, що навчатимуться, їх кваліфікаційному рівню та інтересам.

Під час використання Інтернету викладачі обов'язково повинні вміти адекватно оцінити достовірність та надійність інформації на певних веб-сторінках. При використанні ІКТ у педагогічній діяльності слід також враховувати такі характеристики як: швидкість, потужність, автоматизація, комунікабельність, можливість копіювання та тиражування, інтерактивність, нелінійність і мультимодальність.

Незважаючи на численні багаторічні дослідження щодо активної співпраці та застосування комунікативного підходу в навчанні, ефективність індивідуальної роботи в комп'ютерних лабораторіях та лінгафонних кабінетах при виконанні певних видів завдань не спростувати [8]. За допомогою програмного забезпечення можна створити сприятливі умови для цілеспрямованої індивідуальної та кооперативної роботи студентів, наприклад, при вивченні іноземної мови, на відпрацювання практики аудіювання, вдосконалення вимови тощо. Проте у реальному житті, на жаль, далеко не всі викладачі вміють та впевнено почуваються при самостійному використанні технічного обладнання, програмного забезпечення та Інтернету. У процесі впровадження новітніх технологій у практичну діяльність завжди виникають певні труднощі. Ми цілком погоджуємося з думкою О.А. Лозової, що головними перешкодами є: «відсутність переконань у необхідності змін, неприйняття насаджуваних згори нововведень, страх перед невідомим або нездатність виконати будь-яке завдання, можливі невдачі тощо» [4].

Однак, на нашу думку, дані проблеми та низький рівень технологічної компетентності можна подолати шляхом створення та практичного впровадження моделі її неперервного розвитку.

Як і будь-яка модель, модель розвитку технологічної компетентності викладачів іноземної мови повинна складатися з наступних компонентів: змістовий (безпосередньо спеціалізовані навчальні матеріали для вирішення поставленого завдання), процесуальний (відповідне методичне та технічне забезпечення, практичне використання) та оцінювальний (аналітичний підсумок досягнутого результату).

Зокрема в останньому компоненті запропонованої моделі важливу роль відіграє самооцінка. Українські вчені вважають, що *самооцінка* – це «судження особи про міру наявності в неї тих чи інших якостей,

властивостей відповідно до певного еталону, зразка; вияв оцінного ставлення людини до себе. Самооцінка є результатом мисленевих операцій – аналізу, порівняння і синтезу» [6; 305]. Важливо, щоб викладач іноземної мови мав змогу адекватно оцінити рівень своєї технологічної компетентності, не завищуючи і не занижуючи його. Лише тоді він зможе ефективно здійснювати процес самонавчання, що вимагає чіткого планування, регулювання і контролю.

Ми вважаємо, що розвиток технологічної компетентності викладачів іноземної мови слід реалізовувати за такими етапами:

1. організаційний (розробка рекомендацій викладачам щодо використання сучасних технологій у їхній професійній діяльності; створення електронних навчальних програм та курсів для підвищення рівня технологічної компетентності викладачів);

2. проєктувально-прогностичний (діагностування та оцінювання початкового стану технологічної компетентності та розробка подальшої стратегії дій);

3. гносеологічний (навчання на відповідних курсах, тренінгах з метою покращення обізнаності щодо різноманітних навчальних технологій);

4. інноваційно-технологічний (набуття навичок практичного використання сучасних освітніх технологій, створення власних навчальних електронних програм та матеріалів);

5. рефлексивно-корегуючий (оцінка, самооцінка, аналіз, самоаналіз досягнутого рівня технологічної компетентності, робота над сильними та слабкими сторонами, процес самовдосконалення).

Післядипломна освіта авіаційної галузі має свою специфіку. У зв'язку з тим, що вимоги до авіаційного персоналу дуже високі, так як мова йдеться про безпеку перевезення пасажирів, тому пілоти та диспетчери з управління повітряним рухом періодично навчаються на різноманітних курсах та тренінгах з метою підтримки та підвищення рівня компетентності. Щодо їх мовної підготовки, то як відомо, у відповідності до міжнародного стандарту ІКАО, що був прийнятий 5 березня 2008 року, наявність 4-го рівня володіння англійською мовою стала обов'язковою для здійснення міжнародних перевезень. Підтвердження знань та повторна здача тесту відбувається кожні 3-5 років. Оскільки авіаційна галузь відрізняється одним з найвищих рівнів технологізації, тому, звичайно, викладання іноземної мови теж повинно проводитися з урахуванням факторів часу та з використанням найефективніших методів і технічних засобів. Отже, викладачі повинні бути готові до інноваційної діяльності.

Висновки. Сучасні навчальні технології є значним потенціалом для вдосконалення, розширення та збагачення освітнього середовища та умов навчання, що повинно бути цікавим, захоплюючим, корисним, приємним та ефективним. На нашу думку, для цього викладачам слід використовувати змішаний тип навчання, тобто варіювати між використанням традиційного підходу, комп'ютерних програм та Інтернет-технологій.

Запропонована модель розвитку технологічної компетентності викладача іноземної мови в системі післядипломної освіти авіаційної галузі спрямована на подолання труднощів у використанні сучасних те-

хнологічних засобів, на неперервний розвиток творчого потенціалу і розкриває широкий спектр освітніх можливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко В.И. Информационная технология: вопросы развития и применения / Гриценко В.И., Панышин Б.Н. – К.: Наукова думка, 1988. – 272 с.

2. Кабардов М.К. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций / Кабардов М.К., Арцишевская Е.В. // Вопросы психологии – 1996. – № 1. – С. 34 – 49.

3. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – №8. – С. 9 – 25.

4. Лозова О.А. Педагогічні умови професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до використання інноваційних технологій навчання / Лозова О.А. // Мовна освіта в контексті Болонських реалій: Наук. конф. кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Київ, 24-25 лютого

2005 р. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2005. – С. 114-116.

5. Педагогика: [учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений] / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – 3-е изд. – М.: Школа-Пресса, 2000 – 512 с.

6. Професійна освіта: Словник: навч. посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.

7. Josh Bersin (2004) The Blended Learning Book: Best Practices, Proven Methodologies, and Lessons Learned. Publisher: Pfeiffer John Wiley & Sons, Inc. Pages: 319.

8. Pritchard, A. (2007) Effective Teaching with Internet technologies. Pedagogy and Practice: Paul Chapman Publishing. 145 p.

Подано до редакції 11.03.13